

Hükümet güvenlik soruşturmasında ısrar ediyor

Oya Meriç Eyüboğlu*

Hükümetin, kamu görevine alımda objektif ve denetlenebilir ölçütler getirmeden güvenlik soruşturması yapma ısrarı, temmuz ayının başında meclise sunulan ve İçişleri Komisyonunda daha da genişletilerek kabul edilen yasa teklifi ile devam ediyor.

657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun devlet memurluğuna alınacaklarda aranan şartların düzenlendiği 48. maddesinde, OHAL ilanının sonrasında, 3 Ekim 2016 tarihinde değişiklik yapılmış ve aranan şartlar arasına "güvenlik soruşturması ve/veya arşiv araştırması yapılmış olmak" eklenmişti.

Anamufalefet partisi tarafından yapılan başvuruyu inceleyen Anayasa Mahkemesi; adı, soyadı, doğum tarihi ve doğum yeri gibi bireyin sadece kimliğini ortaya koyan bilgiler değil; telefon numarası, motorlu taşıt plakası, sosyal güvenlik numarası, pasaport numarası, özgeçmiş, resim, görüntü ve ses kayıtları, parmak izleri, IP adresi, e-posta adresi, hobiler, tercihler, etkileşimde bulunulan kişiler, grup üyelikleri, aile bilgileri, sağlık bilgileri gibi kişiyi doğrudan veya dolaylı olarak belirlenebilir tüm verilerin kişisel veri olduğunu belirttikten sonra,

"güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasıyla elde edilen veriler kişisel veri niteliğindedir. Kuralla güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması kapsamında kamu mercileri tarafından özel yaşamı ile ilgili sorular sorulması da dâhil olmak üzere bir bireyin özel hayatı, iş ve sosyal yaşamıyla ilgili bilgilerinin alınması, kaydedilmesi ve kullanılması özel hayata saygı hakkına sınırlama niteliğindedir.

Kuralda güvenlik soruşturması ve/veya arşiv araştırması yapılması memurluğa

*Av, İstanbul Tabip Odası Hukuk Bürosu

alımlarda genel şartlar arasında sayılmasına karşın güvenlik soruşturmasına ve arşiv araştırmasına konu edilecek bilgi ve belgelerin neler olduğuna, bu bilgilerin ne şekilde kullanılacağına, hangi mercilerin soruşturma ve araştırmayı yapacağına ilişkin herhangi bir düzenleme yapılmamıştır".

gerekçesiyle 657 sayılı Kanun'daki bu düzenlemenin Anayasa'nın 13., 20. ve 128. maddelerine aykırı olduğuna karar verdi. Bu karar, 29 Kasım 2019 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girdi.

Karar sonrasında güvenlik soruşturmasına ilişkin düzenlemenin kanuni dayanağı ortadan kalktığı için, bu keyfiyetin de bitmesi gerekirdi. Oysa uygulama öyle şekillenmedi, 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'na tabi olanlar açısından davalar Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararı sonrasında olumlu/hekim lehine sonuçlansa da, mahkeme kararlarının uygulanmadığına ilişkin hukuk büromuza onlarca başvuru oldu, keza bu içerikte pek çok haber yayımlandı. Keza Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Yönetmeliği ileri sürülerek, güvenlik soruşturması işleminde ısrar edilen örnekler yaşandı.

Üniversiteler açısından ise neredeyse hiçbir şey değişmedi. Zira 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nda ve ilgili yükseköğretim mevzuatında bu yönde bir düzenleme olmadığı halde, vakıf üniversiteleri de kamu üniversiteleri de, kadro ilanlarında güvenlik soruşturması koşulunu sıralamaya devam etti.

Haziran ayında Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Yönetmeliği'nde yapılan değişikliğin iptali talebiyle açılan davadan da olumlu haber geldi. Bu Yönetmelikte 2018 yılının ekim ayında yapılan değişiklik ile "ilk defa veya yeniden kamu hizmeti ve görevlerine atanacaklara" güvenlik soruşturmasının uygulanacağı düzenlenmişti. Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, Yönetmelikteki bu düzenlemeyi de (tam da söylediğimiz gibi) Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararı sonrasında "ilk defa veya yeniden kamu hizmeti ve görevlerine atanacaklar" ibarelerinin kanuni dayanağının ortadan kalktığı gerekçesiyle hukuka aykırı buldu.

Ancak "güvenlik ve arşiv soruşturması" gündemimizdeki yerini korumaya devam etti, devam ediyor. Geline aşamada temmuz ayının başında meclise sunulan yasa teklifi, İçişleri Komisyonunda daha da genişletilerek kabul edildi. Teklif, ekim ayında Meclisin açılmasından sonra genel kurula getirilecek aşamaya geldi.

Kanun teklifinin gerekçesinde; memuriyete alımda güvenlik ve arşiv soruşturması yapmanın mutlak gereklilik olduğu, Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararında temel gerekçe olarak "kişisel verilerin korunmasına ilişkin hakların ve kişisel verilerin güvenliğini temin edecek düzenlemelerin yeterli şekilde düzenlenmemesi"ne işaret edildiği, bu gerekçe dikkate alınarak bu teklifin hazırlandığı belirtiliyor.

İçişleri Komisyonundan geçen haline

göz atalım; toplam 16 maddeden oluşan kanun teklifinde (iptal edilen önceki halinden farklı olarak) güvenlik ve arşiv soruşturması birbirinden ayrılmış. İlk kez veya yeniden memuriyete ve kamu görevine atanacak herkes hakkında arşiv araştırması yapılacak. İçişleri Komisyonunun raporundaki ifadeyle “gizlilik dereceli birimler, Milli Savunma Bakanlığı, Genelkurmay Başkanlığı, jandarma, emniyet, sahil güvenlik ve istihbarat teşkilatlarında çalıştırılacak kamu personeline, ceza infaz kurumları ve tutukevlerinde çalıştırılacak personele ve üst düzey kamu görevlilerine yönelik olarak” arşiv araştırmasının yanı sıra güvenlik soruşturması da uygulanacak.

Arşiv araştırmasında; kişinin adli sicil kaydının dışında aranıp aranmadığı, kişiye yönelik tahditlerin, kesinleşmiş mahkeme kararlarının, kişi hakkında devam eden veya sonuçlanmış soruşturma, kovuşturma süreçleri ile kişi hakkında kamu görevinden çıkarılma ya da kesinleşmiş memurluktan çıkarma cezası olup olmadığı incelenecek.

Güvenlik soruşturmasında; arşiv araştırmasındaki bilgilere ek olarak, kolluk kuvvetlerinde ve istihbarat birimlerinde bulunan veriler, yabancı devlet kurumları ve yabancılarla ilişkiler, terör örgütleri veya suç örgütleriyle eylem birliği, irtibat ve iltisak incelenecek.

Güvenlik soruşturması sırasında “görevin önemine göre” ilgili kişinin yanı sıra eşi, çocukları ve birinci derece kan bağı olanların dışında ikinci derece akrabaları, eşinin ailesi gibi “sıhri hısımları” da araştırılacak.

Güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması, Milli İstihbarat Teşkilatı, Emniyet Genel Müdürlüğü ve mülki idare amirlikleri tarafından yapılacak. Yani sıralanan kayıtların pek çoğunu tutan istihbarat ve kolluk birimleri, kendi kayıtlarından hareketle söz konusu araştırma ve soruşturma-ya yapacaklar!

Elde edilen bilgilerin değerlendirilmesi amacıyla en az üç kişiden oluşacak Değerlendirme Komisyonu kurulacak. Bu komisyonun hangi üç kişiden oluşacağı da, bu kişilerin uzmanlık alanına sahip olup olmayacağı da, taşımaları gereken deneyim ve diğer nitelikler de, daha da önemlisi hangi ölçütlere göre değerlendirme yapacakları da bütünüyle belirsiz bırakılmış durumda. Örneğin bu komisyon daha önce soruşturma konusu yapılmış bir olguyu ele alacak mı? Hangi kriterlere göre

ve nasıl ele alacak?

Bu teklifte düzenlendiği şekliyle yasalaşır- sa, arşiv araştırması da, güvenlik soruştur- ması da, hali hazırda yaşanan keyfiyetin sürmesi anlamına gelecek. Zira hali hazırda kişinin (ve hatta yakınlarının) siyasi görüşü, dini inancı ya da inançsız olması, cinsiyeti, cinsel yönelimi, üye olduğu sendika ve dernekler, çalıştığı kurumlar gibi veriler kamu görevine alımda değerlendirme kriterleri olarak kullanıyordu. Bu, ifade özgürlüğü, örgütlenme özgürlüğü, din ve vicdan özgürlüklerinin kullanımının, idarenin keyfiyetine açık hale getirilmesine devam edileceği anlamına geliyor.

Oysa Anayasa Mahkemesi'nin bu konuda ikisi bireysel başvuru sonucunda verilmiş olmak üzere toplam 5 ayrı kararı bulunuyor. Kişisel verilerin güvenliğine ilişkin belirsizliklerin hukuka aykırı olduğuna her kararında altını çizerek işaret eden Anayasa Mahkemesi kararına rağmen, istihbarat notları ve fişlerin ilgilisiyle paylaşılmayacağı ve de silinmeyeceğine ilişkin düzenleme bir hukuk garabetidir ve AYM içtihatlarının göz göre göre etrafından dolanılması anlamına gelmektedir. Zira AYM içtihatlarında, kişisel verilerin bir kayıt düşülmeden kişiyle paylaşılması ve itiraz imkan verilmesi gerektiği pek çok defa belirtilmiştir.

Sonuç olarak kamu görevine alımda görevin gerektirdiği özellikler yerine örneğin milli güvenlikle ilgili olmayan kamu görevleri için bile kişi hakkında devam eden ya da sonuçlanmış ceza soruşturması ya da kovuşturması bulunup bulunmadığı ile soruşturma ve kovuşturmadaki olguların araştırılması ve değerlendirmede dikkate alınması, yasa teklifinin getirilme amacın söylenenden farklı olduğunu göstermektedir.

AYM'nin Turgut Duman kararında işaret ettiği “masumiyet karinesi”ni gözetmeyen, kişinin hakkında kesinleşmiş mahkeme kararı olmaksızın, örneğin devam eden soruşturma olması ve/veya hükmün açıklanmasının geri bırakılması ve/veya erteleme kararı verilmiş olması hallerinde dahi Değerlendirme Komisyonuna geniş bir yetki alanı bırakan, ayrıca kamu görevine girişi ömür boyu engelleyecek bir sonuç doğuran bu yasa teklifinin de, Anayasa Mahkemesi tarafından hukuka aykırı bulunması gerekir. Hukuken varılacak sonuç budur! Karar hukuka göre mi verilecek birlikte göreceğiz.

“

Değerlendirme Komisyonuna geniş bir yetki alanı bırakan, ayrıca kamu görevine girişi ömür boyu engelleyecek bir sonuç doğuran bu yasa teklifinin de, Anayasa Mahkemesi tarafından hukuka aykırı bulunması gerekir. Hukuken varılacak sonuç budur! Karar hukuka göre mi verilecek birlikte göreceğiz.

”

